

STARI IZRAEL. ŽIVLJENJE IN DRUŽBENA UREDITEV

Avtor knjige: Roland de Vaux
Založba: Družina
Leto: 2022

Med slovenske bralce je leta 2022 z velikim časovnim zamikom prišel prevod dela Rolanda de Vauxa z naslovom *Stari Izrael, Življenje in družbena ureditev* (z izvirnim naslovom *Les Institutions de l'Ancien Testament*, 1958 in 1960). To pomembno referenčno in monumentalno delo bralcu prinaša celovito rekonstrukcijo družbenega in verskega življenja Izraela v Stari zavezi. Delo, ki temelji na besedilih Stare zaveze in arheoloških dokazih, najprej ponuja obširen uvod v nomadsko naravo življenja v starodavnem Izraelu in nato podrobno predstavi razvoj najpomembnejših izraelskih ureditev – družinske, civilne, vojaške in verske – ter njihov

vpliv na življenje in zgodovino naroda.

»Klasika«, kot delo razumejo mnogi, prihaja med Slovence iz različnih razlogov s časovnim zamikom. Iz francoščine jo je prevedel Stane Okorn, strokovno pregledala in uredila pa dr. Samo Skralovnik in dr. Marijan Peklaj. Slovenski prevod je že v začetku 90. let naročila Mohorjeva družba, a do izida ni prišlo. Prevod je potoval od Mohorjeve založbe, Svetopisemske družbe in Teološke fakultete UL do končne postaje, Družine, ki je knjigo končno izdala. Prvotni prevod je bil slab in ga je bilo treba narediti tako rekoč na novo, o čemer govori tudi podatek, da sta dr. Skralovnik in dr. Peklaj v izvorni prevod vnesla skoraj 50 tisoč popravkov.

»OČITNO JE GLAVNI VIR SVETO PISMO SÁMO«

Delo podaja samo sklepe avtorjev dolgoletnih raziskav in drugih študij, ki jih uporablja. Avtor v uvodu zapiše: »To delo v prvi vrsti ni namenjeno strokovnjakom s področja bibličnih ved. Hoče le prispevati k razumljivemu branju Stare zaveze. Zato smo navedli veliko referenc k bibličnim besedilom, namerno pa smo se izogibali preveč tehničnim razpravam in se odrekli učenim pripombam, ki bi zatrpale konce strani. Mnogo trditev in pobud, izrečenih

v tej knjigi, bi zaslužilo obširnejšo obravnavo, saj predpostavljajo izbiro besedilne, literarne in zgodovinske kritike, o katerih še vedno lahko razpravljamo.« Ter dodaja: »Sveto pismo ne razpravlja naravnost o teh načinih življenja, razen o pravnih, obrednih področjih, toda zgodovinske, preroške in modrostne knjige vsebujejo veliko podatkov, ki so toliko zanimivejši, ker nam razkrivajo to, kar so ljudje delali, in ne tega, kar bi morali delati.«

BREZČASEN PRISPEVEK K RAZUMEVANJU STAREGA IZRAELA

»Čeprav vsi sklepi de Vauxa ne bodo prestali »preizkusa časa« – biblična znanost je v zadnje pol stoletja naredila velik razvoj – njegove natančne analize osnovnih problemov veljajo za neprecenljiv in brezčasen prispevek k razumevanju starega Izraela,« zapiše dr. Samo Skralovnik. V recenziji dr. Večko doda: »V času pospešene razvoja bibličnih znanosti pa dejstvo, da ga izdajamo kljub takšnemu časovnemu zamiku, samo govori za njegovo trajno vrednost. Njegove trditve namreč v največji meri ohranjajo veljavo ob vseh novih dognanjih, zlasti s področja arheologije in zgodovinske kritike. Vsekakor *Stari Izrael. Življenje in družbena ureditev* velja za temeljno referenčno delo, h kateremu se bo lahko napotil vsakdo, ki bo iskal

relevantne podatke o življenju starega Izraela. Tako strokovnjak kot tisti, ki se iz osebnega zanimanja želi seznaniti z ljudstvom, ki je dalo človeštvu Sveto pismo.«

MOŽ, KI JE 20 LET PREŽIVEL V »JAMI«

Roland de Vaux (1903–1971), francoski dominikanski duhovnik, je bil eden najvidnejših in najvplivnejših arheologov, biblicistov in svetopisemskih zgodovinarjev prejšnjega stoletja. Vodil je mednarodno skupino znanstvenikov, ki je izkopavala, urejala in preučevala kumranske oz. mrtvomorske rokopise. Od leta 1945 do leta 1965 je kot direktor vodil znamenito Francosko biblično in arheološko šole v Jeruzalemu (*École Biblique et Archéologique Française*). Delo je sad avtorjevega večdesetletnega študija in arheoloških izkopavanj v Izraelu, toda pričujoča knjiga podaja samo zaključke vseh teh raziskav.

Na koncu knjige je predstavljena Biblična arheološka zbirka predmetov iz Svete dežele (z območij današnjega Izraela, Palestine in Egipta), ki jo hrani Teološka knjižnica v Mariboru. Predmete je zbral akad. dr. Jože Krašovec, popis in osnovni katalog zbirke pa je v Jeruzalemu pripravil arheolog Jean-Baptiste Humbert, učenec Rolanda de Vauxa. Dodatna vrednost knjigi na skoraj 500 straneh sta dodatka: več različnih

zemljevidov Svete dežele, vzetih iz jeruzalemske izdaje Svetega pisma, in barvne fotografije z opisi predmetov Biblično arheološke zbirke Teološke knjižnice v Mariboru.

ODLOMKA IZ KNJIGE

V nadaljevanju »za pokušino« navajamo dva odlomka iz knjige. Prvi je razlaga izvora svetopisemskih imen (str. 58–59), drugi pa govori o sinkretističnih prvinah jeruzalemskega templja (str. 289–290):

Za nekatera imena pridejo navdihi iz posebnih okoliščin ob rojstvu. Ta okoliščina lahko zadeva mater: Eva imenuje svojega prvorojenca Kajn (Qaïn), ker je '(pri) dobila' (qana) človeka (1 Mz 4,1). Enako je z imeni Jakobovih sinov (1 Mz 29,31–30,24); Rahela, ki bo umrla ob porodu, da svojemu sinu ime Ben Oni, 'sin moje bolečine', Jakob pa ga spremeni v Benjamin, 'sin desnice' (1 Mz 35,18). Redkeje okoliščina zadeva očeta: Mojzes imenuje svojega sina Geršom, ker ga je dobil, ko je bil ger, tj. ko je bival v tuji deželi (2 Mz 2,22). Okoliščina lahko zadeva otroka samega. Jakob tako dobi ime, ker je v telesu svoje matere držal peto, 'aqeb, svojega dvojčka (1 Mz 25,26), ki ga je izpodrinil, aqab' (1 Mz

27,36; Oz 12,4). Perec je rojen tako, da si je odprl 'prodor, razpoko', perec (1 Mz 38,29). Lahko pa je to navsezadnje čisto zunanja okoliščina v času rojstva: ko Pinhasova žena izve, da so Filistejci zaplenili skrinjo zaveze, rodi otroka, ki mu da ime Ikabod, kar pomeni 'Odšlo je Veličastvo iz Izraela' (1 Sam 4,21). Lahko primerjamo tudi simbolična imena, ki jih Ozej in Izaija dasta svojim otrokoma (Oz 1,4.6.9; Iz 7,3; 8,3).

V razlagah, ki jih Sveto pismo navaja za ta imena, pogosto prepoznamo ljudsko etimologijo, ki je bila skovana pozneje in jo upravičuje določena izmišljena značilnost te osebe. To drži za nekatere primere, vendar ne vedno, kajti navada dajati otrokom imena po okoliščinah rojstva je izpričana pri mnogih ljudstvih in pri sedanjih Arabcih. Tako je žena, ki je rodila same deklice, četrti dala ime Za'uleh, 'Vznemirjajoča', osmi pa Tamâm, 'Dovolji!'. Tako je mož deklico, ki se je rodila v jutru, polnem rose, imenoval Endeyeh, 'Polna rose'.

Sicer pa so kralji vedno ohranjali nad templjem strog nadzor, njihovo versko življenje ali politični nazori pa so

določali njihovo ravnanje glede templja. Ahaz je odstranil bronast oltar in dal zgraditi novega po vzoru tistega, ki ga je videl v Damasku (2 Kr 16,10-16). Odstranil je stojala na kolesih in vole, ki so podpirali morje; najverjetneje ne z namenom poseganja v bogoslužje, pač pa zato, da bi si preskrbel sredstva za plačilo davka, ki ga je dolgoval Tiglat Pileserju (2 Kr 16,17); podobno je dal odstraniti pokriti sobotni hodnik in kraljevi zunanji vhod, da bi se prikupil svojemu vrhovnemu vladarju s tem, ko je odstranil znamenja neodvisnosti (2 Kr 16,18). Brezbožni kralj Manase je postavil v

templju oltarje malikom in kip Ašere (2 Kr 21,4-5,7).

Pobožni kralji pa so tempelj nasprotno očistili takih poganskih prvin. Ezekija je dal odstraniti Nehuštan, neki malikovalski predmet, v katerem so Izraelci prepoznavali bronasto kačo iz puščave (2 Kr 18,4). Zlasti Jošija je po odkritju postave odstranil iz templja »vso opremo, narejeno za Baala, Ašero in vso nebesno vojsko«; pretresljive so omenjene podrobnosti: sveti kol (Ašera?), stanovanja obrednih vlačugarjev, kjer so ženske tkale ogrinjala za Ašero, konji, ki so jih Judovi kralji postavili soncu, ter sončni vozovi,

oltarji, ki so jih Judovi kralji postavili na strehi, in tisti, ki jih je Manase zgradil na obeh dvorih (2 Kr 23,4-12). Reforma je bila le kratkotrajna: Ezk 8 opisuje s krivoverstvom pomešane obrede, ki so jih opravljali v templju tik pred njegovim uničenjem. Tempelj je bil ogledalo verskega življenja in te malikovalske deviacije, ki so jih sprejemali ali dopuščali v uradnem jahvističnem svetišču, kažejo, kako je bil sinkretizem stalna nevarnost. To delno tudi pojasnjuje, zakaj je tempelj odvrčal celo nekatere pristne vernike.

dr. Samo Skralovnik